

NOC (2206) *sb f*

-c (580), -cz (185), -tz (13), -ć (6), -cz (4); -c- (1286), -cz- (115), -ć- (7), -cz- (1); *skrót*y (9).
o jasne.

sg *N* noc (232). ◇ *G* nocy (356) [w tym: -i (23), -j (1)], noc(e)j (1); -y : -(e)j *Mącz* (11:1) [cf też POŁNOCY]. ◇ *D* nocy (18). ◇ *A* noc (556). ◇ *I* nocą (59). ◇ *L* nocy (888) [w tym: -i (83), -j (2)]. ◇ *G a. L* nocy (1). ◇ *V* nocy (3). ◇ *pl N* nocy (10) [w tym: -i (3)]. ◇ *G* nocy (39). ◇ *A* nocy (33) [w tym: -i (1)]. ◇ *I* noc(a)mi (1). ◇ *pl a. du N* (cum nm) nocy (2) *Mącz* 25b, 252a. ◇ *A* (cum nm) nocy (3) *LibMal* 1553/177v, *SienLek* 111v, *SkarŻyw* 583. ◇ *indecl* (w zestawieniu) (4).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. Czas od zachodu do wschodu słońca; część doby podczas której słońce znajduje się pod horyzontem; *nox* *Murm*, *Mymer*¹ *Miech*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn* (2159) : *BierEz* A3; *PatKaz* I 7v; *Murm* 12; *Mymer*¹ 3; *FalZioł* IV 18d; Gwiazda ieft malowanie nieba, rządzenie żeglarńkie, noci okrafczenie. *BielŻyw* 136; Takież zimie noci bywaią barzo wielkie y ciemne *MiechGlab* *4, *3v, *5; *WróbŻołt* 73/16; *RejPs* 109; *LubPs* ee; *Leop Ex* 14/20, *Sap* 18/6; Iáko flugá prágne ćieniá (*marg*) To ieft nocy áby odpoczynał. (–) á iáko naiemnik czeka zapláty zá pracą fwoię. *BibRadz* *Iob* 7/2, II 138a *marg*; *Goski* A5v, A6, A6v, A7v, A8v (14); *BielKron* 250, 294v, 295, 433; *Recognosce* mecum tandem illam superiore noctem, Rołpámieytay fie yedno ná onę przefzłá noc. *Mącz* 251a, 251d, 432c; *RejAp* 75; *HistRzym* 10; Widziłz że dzień w noc/ á noc w dzień vftáwicźnie fie ták mienić á záwždy fie miełzáć mułzá. *RejZwierc* 171v, 171v; *Koch Mon* 19; *BudBib* *Iob* 7/2, *Sap* 18/6; *CzechRozm* 148v; A iż noc do fpánia tákemu należy/ wierzę że go fpracowanié óného dni/ do fpánia vpomni. *Oczko* 28, [42]v; *Calag* 360b; *KochPs* 110, 199; Wiem dobrze że nie długo zemną téy rołkołzy: Bo to wizytko pochwili trzézwia mył rołpółzy: Ale witay mi tá noc wolna od fráfunku: Któz wiedział/ by ták wielé należało w trunku? *KochFr* 76; *KochPhaen* 20, 24; *ArtKanc* T4; *Concubium* – Pierwołpy, ta czełcz nocy ktorey fzie każdą rzecz vfpokoia. *Calep* 234b, 34b, 357b, 705a; *GórnTroas* 24, 33; Ták y mnie/ wielkie á głębokie rány/ Czynia/ grzechy brzydliwe: Stąd. mi noc przykra/ dni nie požądliwe. *GrabowSet* H4, C4v, Ov; *LatHar* 517; Bo ftárzy ná czterzy ftraże, z ktorey kážda miałał trzi godziny, noc dzielili. *WujNT* 102 *marg*, *Apoc* 8/12, s. 857 *marg*; Ná co więc noc ieft naleplza/ gdy ludźie iáko vmárli leżą/ gdy gwiazdy świecą/ y máieftat fię w nich Bozki dziwny vkázuie *SkarKaz*. 609b, 609b; *GosłCast* 19; *SzarzRyt* A4v.

W połączeniu z liczebnikami głównym [w tym: *liczebnik* + *noc* (47), *noc* + *liczebnik* (1)] (48): *OpecŻyw* 37, 37v; *Murm* 13 [3 r.]; *TarDuch* B2; *LibLeg* 10/147; *RejPs* 134v; Na on czałz gdi zida Michała wzyáli yełth fzyą chował wkobilnyczy dwye Noczy afch gim franck fchten piłfarzs przifchedłchi powyedzial o yachanyv zidowym *LibMal* 1553/177v; *GroicPorz* aa2v; y ftał fie dełzcz ná ziemi czterdzieści dni y czterdzieści nocy. *Leop* *Gen* 7/12, 1.*Reg* 30/12, *Mar* 1/13; *BibRadz* *Deut* 9/9, 11; á ták [*Nero*] wietłzá połowicę miałta fpalił/ gorzáło fzeć dni y fzeć nocy. *BielKron* 145, 4v, 32v, 35, 85, 92, 138v; *Trinoctium*, Trzy nocy yedna po drugiey, *Mącz* 465b, 25b, 252a [2 r.], 311b; *SienLek* 111v; *GórnDworz* Aav; *HistRzym* 11v; *RejPos* 69v, 70v; *BudBib* *Ex* 24/18; *HistHel* C3v; Cięłzkie to zimno: ále w dzieźne niebo: zá iednę noc wieczney rołkołzy dołtániemy. *SkarŻyw*

207, 481, 583 [2 r.]; *CzechEp* 301; *LatHar* 200, 273, 337, 350; *WujNT Matth* 4/2, 12/40 [2r.], *Mar* 1/13; *KlonWor* 34.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym [w tym: liczebnik + noc (4), noc + liczebnik (2)] (6): Gdy tedy czternafta noc nádefflá [*quartadecima nox supervenit*]/ á myfmy fie wieźli po morzu Adryátłkim o pułnocy *Leop Act* 27/27; *BibRadz Act* 27/27; *Mącz* 447c; *BudNT Act* 27/27; śmierci namniéy fye nie zbraniem bo wolę vmrzéc/ niżli tákiéy drugiéy nocy czekác *KochWz* 141; *WujNT Act* 27/27.

W połączeniu z zaimkiem liczebnym (1): Chłop myśląc o pieniądzech/ kilká nocy nie fpał *RejFig* Aa5v.

W połączeniach szeregowych (3): *WróbŻółt* hh7; Ale noc y dzień/ fłońce/ y kfiężyc [!]/ látá/ mieliące/ y dni/ ty mogą być wiecznymi názwane/ iż fie od fтворzenia światá nie odmieniáią *CzechRozm* 84; *GrabowSet* V v.

W przeciwstawieniu: »dzień ... noc« (13): iż [*słońce*] yeft cyáło okrągłe á fwyátłé ná nyebye [...] bytnoścyá fwoyá dzyeń/ nyebytnoścyá noc czyniące *KromRozm III* B6v; *LubPs X6 marg*, dd5 *marg*; Y rzekł Bog: Niechay fie ftánye fwiátłość/ Y ftála fie fwiátłość. Vzzawfzy Bog fwiátłość że była dobra/ oddzielił fwiátłość od ciemności. Y názwał fwiátłość dzień/ á ciemności noc. *Leop Gen* 1/5, *Gen* 1/16; *RejZwierz* 37v; *BibRadz Gen* 1/5, 16; *BielKron* 1; *BudBib Gen* 1/5, 16; [*Pan Bóg*] wczynił dzień ná zabawy/ á noc ná ludzkie odpoczynienie *SkarŻyw* 258; *PudłFr* 31.

W porównaniach (10):

Jako comparandum (9): *WróbŻółt* aa4; *RejPs* 134v; Iako ieft rozni dzień od noczy/ tak też rozna ieft mřza którą Chrřtus vřtawił odemřzey papieřkiey *SeklKat* Y3; *KromRozm I* I4v; tegoś fтворzył fwiátłego iáko dzień/ mnie y mężá tákież dzieci czarne iáko noc *BielKron* 458v; *CzechEp* 321; *NiemObr* 88, 175; *SkarKaz* 7b.

Jako comparatum (1): Cyemne nocy yák dzyeń yáfny fie záfwdy sřtawáyą *LubPs* eev.

W charakterystycznych połączeniach: noc ciemnochmurna, poźądana, przykra, straszliwa, wesola; nocy część (2), godziny (2), okraszenie, przespanie, sny; noc oświecać (oświecający, oświeciwszy) (4), przeleżec.

Przysłowie: álbowiem to ieft Páńłkie rofkazánie/ y pořtánowanie/ áby dzień był do roboty obrocony á noc do fpania. *ReszPrz* 51.

Frazy: »bierze się ku nocy« (1): Cadunt umbrae. Bierze fie ku nocy/ Poczina fie zmierłkác. *Mącz* 28d.

»(a, juź, teraz) noc (jest), była *itp.*« = *noctescit Murm; erat nox Vulg, PolAnt* [*szyk zmienny*] (10): *BierEz* R2v; *OpecŻyw* 104v; *Murm* 13; *Leop Ioann* 13/30; *BibRadz Ioann* 13/30; A gdyź iuź noc byłá/ prořil áby z nim Krol řzedł ná doł/ ná towarzylką bieřiadę *OrzRozm* I4; *HistRzym* 85; teraz noc/ drogi niewidzieć/ á y wednie trudna *SkarŻyw* 244; *WujNT Ioann* 13/30, *Act* 27/27.

»noc nadchodzi, przybliża się, przychodzi (*a. przychadza*), idzie, nastaje *itp.*« = *nox adest Miech; nox appetit Mącz, Modrz* [*szyk zmienny*] (21): Zořtáń s nami/ botz fie kwieczoru bliźy/ a nachylon ieft iuź dzień/ ij przybliźá fie notz. *OpecŻyw* 168, 63, 157, 157v; *FalZioł* IV 17c; *MiechGlab* 54; Obaczywfzy młodzyeniec/ iż iuź noc przychodzi/ A iż káźde źwirzátko iuź ná pokoy godzi *RejWiz* 176v; *BibRadz Iob* 34/25; *BielKron* 312v; *Mącz* 295c; Ale iuź nádchodzi noc/ á to y *pro pace*

zwónią/ czas wftać *OrzQuin* Aav; Iuż teraz więcey mowić niechcę: bo fie iuż fpozniło/ y noc fie przybliża *CzechRozm* 40, 10v; *ModrzBaz* 47; *KochOdpr* D2; *KochPieś* 18; *ArtKanc* T12v; *GórnTroas* 8; *GrabowSet* G4v; *KochFrag* 16; *SzarzRyt* B2.

»dzień za nocą płynie« (1): Niechay Bóg Izráelki ná wftytek świat fłynie/ Poki kołóm niemylnym dzień zá nocą płynie. *KochPs* 61.

»noc przeminęła; przeminęła [= *miniona*] noc« [*szyk zmienny*] (3;1): Potem gdy przeminęła n[oc] [*transacta nocte*] Sálo. zmętzony od tzućia położył fie ná fm miefcu. *March*² D3; *KochPieś* 28; *ArtKanc* T4; *LatHar* 44.

»nocy przybywa« (1): Ten prośi Bogá/ by rychley fwitało/ Ow ráczey/ żeby nocy przybywało. *KochSz* C2v.

»noc przyszała, nadeszała, nastąpiła, stała się, wstała« = *nox supervenit* *Vulg*, *PolAnt* [*szyk zmienny*] (3;2:1:1:1): *WróbŻołt* 103/20; *Leop Act* 27/27; A w tym dzyeń szedł/ noc ná iego mieysce náftąpiła/ Swemi fkrzydły wftykę zyemię y niebo záćmiła. *KochZuz* A3v; *BibRadz Act* 27/27; Cefarz ná ten czas wytrwał ich ftrzelaniu/ á gdy przyfzła noc/ opátrzył fie lepией/ y okopanie głębfze dał vczyńić *BielKron* 227, 378v; *BudNT Act* 27/27; *KochPs* 44.

»kiedy (a. poki) noc roście« (2); á máią ie [*maty*] robić poki noc roście/ przed Godj opatrzyc dwie niedzieli *GostGosp* 90, 72.

»noc zachodzi (a. zachodziła, a. (była) zaszła, a. zajdzie)« = *nox zbliza siet nastaje; nox instat a. intervenit, noctescit* *Mącz* [*szyk zmienny*] (10): Walká ftała blisko pułtory godziny/ vćiekáiącym noc kthora iuż była záfzła y defzcz wielki ná pomocy był y ráunku. *BielKron* 308, 59, 403v, 406, 454; *Noctescit*, Mrok páda/ Noc záchodzi. *Mącz* 252a, 418d, 483a; *BielSpr* 26v; *PaxLiz* C3v.

»noc zapada, padnie [= *zachodzi*]; zapadnienie nocy« = *nox ruit, noctis interventus* *Mącz* (1;1;1): *Vertitur interea coelum et ruit Oceano nox*, W tym fie czáfie niebo obráca y noc zápáda. *Mącz* 486a, 361c, 483a.

»noc [kogo] zaszła [= *zaskoczyła*]« (1): záfzli dáleko w lás zá źwierzęciem/ noc ie záfzła/ lezeli tám przez noc w nędzy bez polńania ná źiemi *BielKron* 354v.

»noc zejdzie, upłynie itp.« = *minie, przejdzie* [*szyk zmienny*] (3): Zaden dzień bez twéy chwały v mnie nie przeminie/ Zadna noc bez pámiątki twoiéy nie vpłynie. *KochPs* 103; Wfwą miarę przedfię zefzła noc/ á potym Swiát fie rofwiecił wftytek fłóńcem złotym. *KochSz* C2v; *PudlFr* 31.

Zwroty: »noc ze dnia sobie czynić« (2): Iáko pijánice noc ze dnia fobie czynią. *RejZwierc* A6v [*idem*] 61v.

»(do)czekać nocy« (6): Teras leżę bes pomocy Wie bog doczekamly noczy. *RejKup* f5v; *BielKom* E8; *BielKron* 380; *Strum* I; *SkarŻyw* 134; *KochWz* 141.

»obracać dzień w noc« (1): Iż biedá wam wfzetcznicy ktorzy obráccie dzień w noc/ á czynicie s fwiátłóści ciemności [*ponentes tenebrositatem lucem et lucem tenebrositatem* *PolAnt Is* 5/20]. *RejZwierc* 63.

»całe nocy z dniami porównawać« (1): Trzebá wiedziec/ iż tych czáfow Niemcy w bieśiádach bárzo fą mężnemi y walecznemi: zwáfzczá gdy pijác całe nocy z dniami porównią *PowodPr* 73.

»[jak] noc przespać; [jakie] nocy przespanie« (3; 1): Więc iż było o gromnicach/ kiedi wilcy ftádem chodzą/ rádzili miedzy sobą/ iákoby noc tę przespác/ á wilcy żeby ktorego z nich nie ziedli. *GórnDworz* P5; *ArtKanc* T5v; *LatHar* 44, 71.

»noc przetrwać« = *noctem ducere, pernoctare, noctem interponere Mącz* [szyk zmienny] (3): *Ducere noctem iucundis sermonibus, Miłemi rozmowámí noc przetrwác. Mącz* [95]d, 252a, 311b.

»noc(y) (s)trawić, tracić; nocte stracone« = *noctes consumere Modrz* [szyk zmienny] (6;1;1): *GórnDworz* Aav; *KuczbKat* 370; *ModrzBaz* 42v; *KochPam* 86; Dni íwoie w záłości/ nocy trácę łzámí *GrabowSet* B2v, Fv; *WujNT* 26; A owi iáko íię wymowíá ktorzy noc ná wieczierzách trawiá? do pułnocy ie odwłoczác/ á dzień ná ípáníu do ípraw y światłóść wrodzoná gubiá. *SkarKaz* 609b

Wyrażenia: »boża noc« (2): Ze to żadna Boża noc nigdy nie minęła/ Abych kiedi okrutnych rázów nie podięła Od tych íprofných pijánic *KochPieś* 28, 30.

»całe nocy (a. cała noc)« (104): *GórnDworz* Aav; *KuczbKat* 370; Nie zákázuieć Pan długiey modlitwy: gdyż y íam ná przykład nam/ cále nocy ná modlitwie trawił *WujNT* 26; *PowodPr* 73. Cf »całej, wszytkiej nocy«, »całą, wszytkę noc«, »na całą, wszytkę noc«, »przez całą, wszy(s)tkę noc«.

»cicha noc« (2): *Nox tranquilla, Cicha noc. Mącz* 462c; *GrabowSet* T3v.

»ciemna (a. najciemniejsza), niewidoma noc« = *obscura nox HistAl; fusca nox Mącz; illunis nox Calep, Cn* [w tym: *personifikacja* (1)] [szyk 20:7] (25:2): *FalZiół* IV 25d; A tak im noc ciemnieyíza tim lepiej takie zwierzęta widzą, y daley z ich oczu światło widome pochodzi. *GlabGad* B6v; Perfowie tho obaczywízy wízyłcy z wielkim hurmem zbroyni ná konie wíadłzy ícígáli co naprędzey Alexandrá/ ále iż noc byłá ciemna poczęli błędzić *HistAl* F3, L5; *LubPs* R3, eev; *Mącz* 141c; *KochPs* 203; *KochTr* 22; *CzechEp* 167; Iużci wierzę żeście corki Herebowe/ Z ciemney nocy ípłodzone plemię íurowe. *KlonŻal* Dv; *KochPieś* 18, 72; *KochTarn* 74; *ArtKanc* P14; Ták íye człék ítráchów ciemnéy nocy boi, *ZawJeft* 6; *Calep* [505]b; *GrabowSet* G4v; *GostCast* 68; *SapEpit* A2; *SzarzRyt* A3v. Cf »ciemną nocą«, »w ciemną noc«, »w ciemnej, niewidomej nocy«.

»co noc« = *in noctibus PolAnt* [w tym: *co noc to* (1)] (3): *BudBib Cant* 3/1; *KochPs* 6; Píalmy/ modlitwy/ Letáníe/ y co noc trzyłtá pácierzy odpráwował: y wiele pílmá S. pámiętał. *SkarŻyw* 293.

»czarna noc« [w tym: *personifikacja* (2)] [szyk 2:1] (3): *GórnTroas* 8; Znowu noc czarna dzień biały obwiéra/ Do łodkiégo ínu gdy wrotá otwiéra. *GostCast* 68, 31.

»noc długa, dłuższa, nawiętsza [= najdłuższa]« = *nox longa Cn* [szyk 4:3] (5:1:1): *RejFóz* C8v; *KromRozm II* a3; W niedzielę pan s kościołá przydzie áż ípi íługá/ Więc go kijem mowíác mu/ wízák dofyć noc długa. *RejFig* Dd8; *GórnDworz* T2; Zimie małz čás ná długiey nocy. *RejZwiercTrzec* Aaa2v; *Oczko* 29; Máty/ y do Komieg kiczki/ kulki/ gwoździe/ to ma bydz robiono kiedi nawięłtza noc *GostGosp* 84.

»długie [= całe] nocy« (1): Ale náłzey Sláhty wíęłtza część opácznemi dumámí íełt zárázoná. [...] w pracy íá niecierpliwi: ná kołtkách y kuflu długie nocy trawiá [*longas consumunt noctes*] *ModrzBaz* 42v.

peryfr. »noc dzienna« = *mgła* (1): *Mgła* íełt noc dzienna á pracza oczu. *BielŻyw* 136.

»gwiazdzista noc« (1): *KochPs* 211 cf *W przen.*

»jasna noc« (1): *Lucida nox, íálna noc. Mącz* 201a.

»koniec, ostatek nocy« (1:1): Spał [św. Wincenty] pięć godzin ná łomie ábo iákim wełniányim máteracu vbogim/ oštátek nocy na modlitwie y czytániu tráwił. *SkarŻyw* 309; *KochPhaen* 12.

»krotsze nocy« (1): Contractiores noctes, Krótfze noci. *Mącz* 461c.

»noc nie(prze)spana« [w tymi personifikacja (1)] (2): Częłtokroć/ ón nieščęłny/ dla ludzkiego dáną Vlżenia/ w ciężkim płáczu łtrawił noc niełpáną. *KochPam* 86; Mych niewczálów lituią nocy nieprzełpáné: Lituią pełné gwiazdy/ wiátry niewytrwáné *KochPieś* 29.

»niespokojna noc« (1): Nox inqnieta, Niełpokoyna noc. *Mącz* 341d.

»noc pole nocy« = *noc w noc* (1): Ale iefli mię łmutną [furtę] ciężkie rázy bolą/ Niemnieyłzą mam przed owym nędznikiem niewolą/ Co tu noc pole nocy płácze mi nád głową/ Ani mi łpác dopuści łwą żálófną mową. *KochPieś* 29.

»noc podeyzzrana [=wzbudzająca niepokój, trwogę]« (1): Czuyćie łtroże: noc idzie: noc podeyzzrana. Wielki ogień ma powłtác/ ták wielki ogień Ze włzytko/ iáko w biały dzień/ widác będzie *KochOdpr* D2.

»nocy pracowite« (3): *LubPs* hh6; Thákżec y mnie iákoby práwem dżiedzicznem przyłzły Miełiace prozne/ á nocy prácowithe [noctes laboriosas] łą mi náznáczone. *BibRadz Iob* 7/3; *BudBib Iob* 7/3.

»prawa [= głęboka] noc« (1): Concuhium et conticinium, Práwa noc gdy yułz włzilcy łpią. *Mącz* 88a.

»przesiedziana noc« (1): Lucubrata nox. Robiác przełfiedziána noć. *Mącz* 198c.

»przyszła noc« [szyk 7 : 3] (10): A gdy mi to [Pan] powiełáł/ otom pomáluczku pogłáł ná tego co przed nim łtał Ktory tak rzekł ku mnie/ Podżze ábych ci vkázał czás nocy przyłzley [tempus venturae noctis]. *BibRadz 4.Esdr* 6/30; Twoje nadobné lice iefł podobné zarzy: Która nád wielkim morzem ráno łye czérwieni [...] Przed nią gwiazdy drobnieyłzé po iednéy znikáią/ Y ták iuż przyłzley nocy nieznácźnie czekáią. *KochPieś* 9. Cf »przyszłej nocy«.

»puł nocy« = *dimidium noctis* *Mącz* (3): *OrzRozm* H2v; *Mącz* 213c; ktory to p. pisarz [...] przez puł nocy chodząc po mieście ... upiwszy się kazał strzelać na gospodę *ZapMaz II G* 97/90.

»rośna [=pełna rosy] noc« (1): nox roscida. Rośna noc. *Mącz* 358c.

»spokojna noc« (1): Sprawił ludzyom k odpoczyńku tu ná włzem łpokoyną noc *LubPs* X6.

»szczęśliwa noc« (1): Precor tibi felicem noctem, Sprziyam ci łzczęłliwey nocy *Mącz* 320b.

»wielka [= długa, głęboka] noc« (1): á kiedy noc roście/ áby to było [przędziwo] rozdawano przác kmiotownam/ dla łtwicyłzey ich pracy/ y poki wielka noc. *GostGosp* 72.

»noc (wigilijej) Bożego Narodzenia« (3): A zwłázczá iz wiotyłł miełiacza zaięła noci wigiliey Bożego narodzenia *LudWieś* A4v. Cf »w nocy Bożego Narodzenia«.

»zimowa noc« (1): Ani łię też godzi [...] iżeby [kto] z zimowymi nocami łpania łwoye rownać miał *KwiatKsięż* D2v.

»zrownanie nocy ze dniem; (gdzie) rowny (a. rowno), jednakiej długości dzień nocy (a. z nocą) (jest); dzień się z nocą rowna (a. miarkuje); dzień rownać z nocą« [o wiosennym lub jesiennym zrównaniu dnia z nocą; o równiku] = *aequinoctium* *HistAl*, *Mącz*, *Calep* [szyk zmienny] (1;4:2;2;2): *FalZioł* V 54; *HistAl* [13]v; Mágiellánus [...] Płynąc wielkim morzem/ obáczył y wywiedziál łie nie daleko być Molukas ná włchod łłóncá bliłko equatorá/ tho iefł/ gdzie rowny dzień nocy. *BielKron*

445v, 270, 445v, 447v; *Aequinoctium* Czas gdy dzień s nocą yednákíey długóści yeft. *Mącz* 4c; *Oczko* 29; *KochPhaen* 19; *Calep* 34b; Z Ianem Chrzczącym dni vbywa/ Z Rodzenim Pánłkim przybywa. Benedykt dzień rowna z nocą/ Y Máttheuř z Bożą pomocą. *LatHar* ++7.

Szeregi: »noc i (a) ciemności (a. ciemność); noc z ciemnościami« [szyk 3:2] (3;2): *WróbŻółt* aa4; *Islándia* wyřep ktory řie od innych wyřpów oddálił dáleko ná pułnocnym morzu fiedzi/ á ledwa ij znáią řeglarze. Tám nie bywa nocy puł roká/ od S. Witá ář do S. Luciey/ á zálię dnia nie bywa od řwiętey Luciey/ iedno ciemności á noc *BielKron* 294v; *KochPs* 203; *ArtKanc* T4v; *SzarzRyt* B2.

»dzień, (i, a, takież, albo, li) noc; dzień z nocą« = *dies et nox* *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz* [w tymi *personifikacja* (2)] [szyk 330:78] (401;7): *BierEz* G3; *OpecŻyw* 37, 37v; *TarDuch* B2; *LubPs* R3 marg; *GroicPorz* aa2v; Tho mowi Pan/ Ieřli řie moře náruřłyc vmowá moiá ze dniem/ y vmowá moiá z nocą/ řeby niebył dzień/ y noc czáfu řwego *Leop Ier* 33/20, *Gen* 1/14, 18, 7/12, 1.*Reg* 30/12, *Ier* 33/20 (9); *BibRadz* *Gen* 1/3, 14, 8/21, *Deut* 9/9, 11, *Ps* 74/16; *BielKron* A5v, 4v, 32v, 35, 85 (8); *KwiatKsiąř* P4v; *Dies civilis*, Cás [!] do obrócenia słońcá/ to yeft/ Cztery y dwádzieřią [!] godzin. Noc y dzień weřpolek *Mącz* 88a, 4c, 450d, 493c; *RejAp* 75, Dd3v; *HistRzym* 11v; *RejPos* 69v, 70v; *RejŻwierc* 151v; Y położył ie [dwie řwiete wielkie] Bog ná powietrzu niebieřkiem áby řwiećily ná ziemię: Y áby řządziły dniem y nocą *BudBib* *Gen* 1/18, B4, *Gen* 1/14, *Ex* 24/18; *HistHel* C3v; *CzechRozm* 148v; Dźieńli po niebie wiedzye/ nocli řwoie kónie/ On vřtáwicznie w Pánłkim rozmyřła zakónie. *KochPs* 3; *SkarŻyw* 481, 546, 583 [3 r.]; *StryjKron* 155; *CzechEp* 247, 301, 321; *NiemObr* 126; W tym [kole] do roku dźień dwákroć z nocą řye miárkuie/ Raz ná Wiořnę/ raz/ kiedy Láto vřtępuie. *KochPhaen* 19, 1; *KochMRot* C; *KochPieř* 72; *ArtKanc* P14; *Crepusculum* – Mrok, częřten [lege: czas ten] ktorego řzie łaczy noc zedniem pořpolicznie nawieczor. *Calep* 269a; *GrabowSet* B2v, Fv; *LatHar* 200, 273, 337, 350; *WujNT* *Matth* 4/2, 12/40 [2 r.], *Mar* 1/13; *PowodPr* 71, 73; *SkarKaz* 578a; *KlonWor* 34. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.; w przeciwstawieniach 40 r.] Cf »dzień (i) noc (A)«, »dniem i nocą«, »przez dzień i noc«, »w dzień i noc«, »za noc, za dzień«, »we dnie i w nocy«.

Personifikacja (39): á pod cieniem drzewowym leżąc knim rzekł [Dyjogenes], odeyczcie prořę was, á wiedzye řeć ta noc albo mie zwyciężycielem vczyni, albo mie przemoře. *BielŻyw* 77; *RejPs* 27; *BielKom* Dv; *LubPs* E2v; *Leop Ier* 33/20, 25; *BielKron* 31v, 397, 412; Dźieńli po niebie řwiátło řwe řořleie/ Nocli řwiát płařczem czarnym odźieie *KochPs* 139, 3, 26 [2 r.], 139, 197; *KlonŻal* Dv; Ná ten ołtarz Noc dawna řtrzegąc ludźkię řzkody/ Włóżyłá znák widomy przyřłęy niepogody. Bo to iey żáłořć/ widźieć okřęty rozbitę *KochPhaen* 16, 23; *KochPieř* 29; *PudłFr* 50, 71; Wnet [wojsko] przed řtráchem táiemnym z wřtydem tył podáło. Drugie zás doganiáło męźnie řily řwými/ Ař ich noc obroniłá řkrzydłami czarnými. *ZawJeft* 14, 7; Ieft Bog ná niebie inřzy bez ktorego áni Přeđki dźień moře wiedzye řwoich koł vzłoconych/ Ani noc řkrzydeł ruřzyć zábrudzonych. *WitořLut* A6; *KmitaSpit* B3; *GosłCast* 31, 68; *SapEpit* A4.

Frazy: »noc rozwadziłá, rozwiodłá [kogo]« = *noc rozdzieliłá, rozłaczyłá* (2:1): z obu řtron bitwá iednáko trwáłá ář ie noc rozwiodłá *BielKron* 105v, 57, 58v.

»noc rozwiodłá, rozjęłá [co]« = *noc rozstrzygnęłá* (2:1): Hektor zábił Beoten y Archelaufá y Protenorá/ ář bitwę noc rozięłá *BielKron* 57v, 58v, 252.

Wyrażenia: »czarnowłosa noc« (1): A włkok czarnowłosa noc przed nim [słońcem] wieżdżala/ Ialnym promieniom iego ftawic sie nie smiala *GornTroas* 17.

»noc nienaspana [= *nie nasycona spaniem*]« (1): Pochwili cmy czarne wftana/ Co noc nosza nie nalpana. *KochPieś* 35.

peryfr. »oko nocy« = *księżyc* (1): Miefiac iest [...] oko noci, zaćmienie chmur. *BielŻyw* 135.

»piękna noc« (2): O Piękna nocy nad zwyczaj tych czalów/ Patr na nas ialno w posród tych tu lalów *KochPieś* 15; *KochSob* 56.

W przen (29) : *RejPs* 87; Ano skaczą plązą drugie Nie wadzą im noci długie Iako chcą tak ich vkroczą A czałem ie w dzień obrocą A v mnie y o frzod lata Iuż nocz choć ielzche połwiata *RejJóz* C8v; *Leop Sap* 18/14; Iż nieprzyiaciel przyzedzły w nocy/ tho iest/ chytrze/ cicho/ á potaiemnie/ rozial á rozmnozył ten złościwy kokol/ w wiernym nafieniu iego [*Pana*] *RejPos* 54; Słuchayże iako mu sie opowiadaią ci wdzięczni rybitwi iego: Iż miły Pánie teźciechmy pirwey łowili w nocy á w ciemnościach/ to iest/ w omylnych náukach y w onych frogosciach zakonu ftarego *RejPos* 176v, 51v, 176v; *BudBib Sap* 18/14; Ciebie/ o pánie/ chwalic będą vfta moie/ [...] tak długo/ póki nieodmiennym Kołem poydzie gwiazdzilta noc zá swiatłem dziennym. *KochPs* 211, 3; Słońce nam zawždy swięci/ dzień nigdy niezchodzi/ Ani zá sobą nocy niewidoméy wodzi. Twórcę wżech rzeczy widziem w iego máieftacie *KochTr* 22; *KochMuza* 25; OKrągły swiat powozi czas z zawitą głową/ Dwá koniá w wożie ida/ noc y dzień ie zowa *KochMRot* C; *ReszPrz* 5; *KochPieś* 72; *ArtKanc* P14; *GornTroas* 33, 73; GDy vzdy klada/ ná floneczne konie/ Godziny: noc fkraca Świtanie: á po ftronie Wfelkiey/ swiatłem pozłaca Niebo/ y łakom/ hoyność ozdob wraca. *GrabowSet* K4v, C4v, Dv, K2v, T3v; O naiáfnieyzy domu swiatłości/ ktorego noc ciemnościami nie pokrywa/ ale nawyzła prawda zawždy oswieca. *LatHar* 600; *GoslCast* 19; Od wfchodu bieząc/ aż tam gdzie powitawa Noc ciemna *SzarzRyt* A3v, A3 [2 r.].

Zwrot: »noc ze dniem pogodzić« (1): iako tedy trudno/ noc ze dniem pogodzić: tak Papielkie wyznanie/ z pifmy Ireneufowymi porownac. *NiemObr* 126.

Przen (60) : Dzień to iest zakon nowy, y nocz [*Ps* 73/16]) to iest zakon ftari *WróbŻołt* [Z6], 91/3, ff3v, 118/55, [oo3] [3 r.]; Takowe [slugi] zowie Swiatłością aby w tei ciemney nocy fwiećili/ iako fwiece ná lichtarzach fwieca *KrowObr* 5; *OrzQuin* Q4v; ktory fwieci zawždy swiętami á wiernymi náukami y fprawami fwemi bladzacy w nocy/ tho iest w ciemnościach marnych swiathá tego *RejAp* 99v, 187 *marg*, Ee2v; *KochPs* 21, 181; Wyzlá z ciála [sw. *Maria z Egniej*] [...] y polzla ná lepzy żywot: gdzie iest żywot bez smierci/ dzień bez nocy/ radość bez smutku/ bezpiecność bez boiazni/ odpoczynienie bez roboty/ y wiek bez konca *SkarŻyw* 584; Czego daley chcelz po mnie? czy ielzche waptliwa Moia chęc przeciw tobie? noc w myslach teskliwa/ Y té ogniité gwiazdy rozšiane po niebie Swiadkiem/ ze nic milzého niemam okrom ciebie. *KochFr* 98; *ZawJest* 34, 44; *GornTroas* 18 [2 r.]; *LatHar* 442, 457; *WujNT* 888; *KmitaSpit* B2v; Tyś iest [*matko stworzyciela*] duż nalznych iak Xięzyc prawdziwy/ W ktorym wiecznego baczymy promienie Miłosierdzia/ gdy ná nas grzech ftráfzliwy Przywodzi smutney nocy ciężkie cienie. *SzarzRyt* A2.

W przeciwstawieniu: »dzień ... noc« (1): kościół iest iego [syna *Bożego*] w flońcu poftawiony nie wciemności/ ná dniu nie ná nocy. *SkarJedn* 13.

Frazy: bibl. »noc (a. nocy) (tam, nigdy, już) nie będzie (a. nie było) itp.« = *et nox ultra (enim) non erit Vulg, PolAnt (10)*: Nocy też dąley niebędzie: y niebędzie potrzebą ludziom pochodnie/ ani fwiátłości floneczney/ bo ie Pan Bog ófwieca: y będą krolować ná wieki wiekow. *Leop Apoc 22/5, Apoc 21/25; BibRadz Apoc 21/25, 22/5; RejAp 185, 186, 187, 187v; WujNT Apoc 21/25, 22/5.*

bibl. »noc przeminęła (a. przemija, a. przeszła)« = *nox praecessit PolAnt, Vulg [szyk zmienny] (6)*: *BibRadz Rom 13/12; SarnUzn E8; RejPosWstaw [21²]v; NiemObr 16; WerGość 267*; Noc przeminęła/ á dzień fię przybliżył. Odrzućmyfz tedy vczynki cięmności/ á obleczmy fię w zbroię fwiátłości. *WujNT Rom 13/12.*

bibl. »przyjdzie, nadchodzi noc« (1:1): Iać muffę czynić vczynki tego ktory mie poflał/ poki dzień ielt: Przydziec noc [*venit nox*]/ kiedy nikth nie będzie mógł fprawować. *Leop Ioann 9/4; WujNT Ioann 9/4.*

Zwrot: »chynąc się ku nocy« = *przybliżyć się ku śmierci (1)*: Prze twóy gniew furowy (boś mną zápálczywy z góry dał o ziemię) wiek mój niezczęśliwy Chynął fye ku nocy/ iáko cién wieczorny: Y wflechłem práwie/ iáko kwiat vgorny. *KochPs 151.*

Wyrażenia: »ciemna noc« = *zapomnienie (1)*: Iam ielt/ ktorey dał fyn piękney Látony/ Ná wieczne czáfy głośnobrzmiące ftrony. To moy vrząd ielt/ y to mam w fwey mocy/ Ná fwiátło ludzie dźwigác z ciemney nocy *GrochKal 4.*

»noc niewiadomości« (2): Yefli ták zacny prorok [*Dawid*] wyznawa cyemnofc nyeumyeyętnoŃci/ což mnimalfz/ yáką nocą nyewyádomoŃci my máluczcy/ á ktorzy yeflcze yákmirz fśyemy/ yeftefny ogárnyeni? *KromRozm II ov [przekład tego samego tekstu] SkarKaz 81a.*

»nie sądu Bożego« (1): WidziŃz iŃz ci fwiátło ná wfchodzie zgáło: Obroczeń fię ná zachod/ gdzie dłużey trfa/ y trfác áż do nocy fądu Bożego będzie. *SkarJedn 393.*

»twarda noc« = *to, co nieznanne, niedocieczone, niezglęzione (2)*: *KochPs 140*; A przyŃzły czas Bóg ma w mocy/ Pogrężony w twárdy nocy. *KochPieś 47.*

»wieczna, niezbyta, ogromna noc« = *śmierć; kraina zmarłych [szyk 4:2] (4:1:1)*: Pánie/ wołałem ku tobie/ A tyś mię wfparł w méy chorobie: Dodáłeś mi fwéy pomocy/ Zem nie wyźrzał wieczný nocy *KochPs 40, 73, 142*; Tákli moiá Orfzulá/ ielcze żyć ná fwiećie Nieumiawfzy [...] PoŃzła nieboga widzięc kráiów nocy wieczný *KochTr 4; ArtKanc P15v; ZawJeft 47.*

Szeregi: »noc ani ciemność« (2): *ArtKanc A16v*; ábowiem wfzyŃcy wy/ ielteŃcie fynowie fwiátłości/ y fynowie dniá: nie ieltefny nocy ani cięmności [*filiu ... non sumus noctis neque tenebrarum*]. *WujNT 1.Thess 5/5.*

»noc i koniec Ńwiata tego« (1): Ku końcu y zachodzie Ńwiátá thego/ ftráciłes Słónce KoŃcioła Bożego: ktore tobie ná wfchodzie Ńwiećilo: ktore iŃz ná zachodzie dłużey trfa/ y tám fię przenioŃło ku nocy/ y końcu Ńwiátá tego profzeń cię/ ná zachodne koŃcioły obroć oko twoie *SkarJedn 386.*

α. *W funkcji przysłówka (363) :*

αα. *G* »nocy«; (*in*) *hac (a. illa, a. ipsa, a. ista, a. qua, a. ea, a. eadem) nocte Miech, HistAl, Vulg, PolAnt, Mqcz; [w tym: tej (że) (113), onej(że) (34), jednej (25), niektórej (2), kaźdej (1), tamtej (1)] (238) : BierEz G2v, Lv; OpecŻyw 97v [2 r.], 109, 133; PatKaz III 114; HistJóz Bv; Vmarł ten Virgilius iakoź powiadaią they noci ktorey sie Pan Chriftus narodził BielŻyw 124, 4, 75; March² Dv; MiechGlab*

57; *RejFóz* A6, K7v; *SeklKat* C2, C3v, C4v; *LibMal* 1548/ 145v, 1550/153; *HistAl* A4, A4v, B6v, Cv, E8v; *KrowObr* 21; *Leop Gen* 26/24, 2.Par 1/7, 4.Esdr 12/4, *Dan* 5/33, *Matth* 26/31 (9); *BibRadz Gen* 31/24, 40/5, *Num* 22/20, *Iudic* 6/25, 40 (18); Turcy byli łtrwożeni niewiedząc co czynić/ [...] máiąc o thym łprawę/ iż káždey nocy niebędą mieć pokoia przed nim. *BielKron* 250; oneyże nocy mordy/ ták po miáfteczákách iáko po wliách wielkie Turcy czynili *BielKron* 308v, 15, 30 [2 r.], 42 [2 r.], 42v, 47 (27); *Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis*, Nie miałem tey nocy łnu na łwych oczách. *Mącz* 401d, 337d, 417c, 494a; *SienLek* 27v; *RejAp* 147v [2 r.]; *HistRzym* 8, 31, 80v [4 r.], 81v, 133; *RejPos* 6v, 82v [2 r.], 103, 158, 192v (9); *RejZwierc* 55v, 64v, 101, 200v, 264; *BudBib Gen* 32/13, 21, 22, 41/11, *Ex* 12/8 (11); *BudNT Act* 12/6, 27/23; *CzechRozm* 236v; *KochPs* 159; Tey nocy po ktorey názaiutrz wiáchác miał w miáfto/ widział S. Theodorus przez łen/ iłz był gdzieś ná wyłokim domie *SkarŻyw* 187, 21, 70, 107, 160, 167 (30); Ale iágeło złamawłzy przyłięę łwoię/ Kieyłtutá Stryiá teyże nocy łáncuchámi y pętámi okowác kazał *StryjKron* 467; *KochJez* B2v; *KochPhaen* 21; *KochWz* 140; *PudłFr* 68; *LatHar* 51, 71, 72 [2 r.], 73, 191 (9); *WujNT Matth* 26/31, 34, *Mar* 14/27, 30, *Luc* 12/20 (10); *PowodPr* 75; *SkarKaz* 551b; *CiekPotr* 67.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym (23): A rozmyłł siedząc łobie/ O tey niewiáły żáłobie. A potym więc nocy drugiey/ Szedł się tákież nápic do niey *BierEz* Q4v; *OpecŻyw* 85v; *LibLeg* 11/140v; *BielKom* G6v [3 r.]; *BibRadz 4.Esdr* 6/36; thám Keyłtut poiman á do Krewy połlan/ do wieże ná doł władzon/ á tám piátey nocy vdawion *BielKron* 380, 97v [7 r.], 456v; *HistRzym* 76v, 82v; *BudBib 4.Esdr* 7/1; *SkarŻyw* 277, 565, 566; *StryjKron* 467.

Wyrażenia: »całej, wszystkiej nocy« = *totam noctem HistAl; noctes totas Mącz* [szyk 8:1] (6:3): *OpecŻyw* 116; *BierRozm* 25; *WróbŻołt* E6v; *HistAl* Nv; *MurzHist* Dv; Tey nocy włzytkiey krol nie móęł łpác *BielKron* 115; *Pervigilat noctes totas*, Przeczuye całą noc/ całej nocy nie łpi/ nie połtoyi mu łen ná oczu przez całą noc. *Mącz* 496b; *SkarŻyw* 193; Trzymay łye [dzbanie] ná mocy/ Bo cię całej nocy Z rąk niewypuścim/ áż dzień iako trzebá Gwiazdy rołpędzi co do iednéy zniebá. *KochPieś* 4.

»dzisiejszej nocy« = *hodie in nocte Vulg; in nocte hac PolAnt* [szyk 3:2] (5): Item powyada yłch on łłam dzilzyeyłchey Noczi budą kupieczką Chciał wilupicz schłopczem, kthori łznym yełth pogimann *LibMal* 1547/128V, 1550/151; Y rzeczemu Iezus: Záprawdę powiádam tobie/ że thy otho tey dzilieyłłey nocy/ pierwey niż kur dwa kroć zápoie/ trzy kroć łie mnie małz záprzeć. *Leop Mar* 14/30; *BibRadz Iudic* 13/17 [2 r.].

»jutrzejszej nocy« (1): á tego prochu łye z winem áłbo s piwem nápic/ ná onęž noc gdy to łobie włóżyłz/ á iutrzeyłzey nocy łye przyłęczyc małz. *SienLek* 112.

»onganszej [= *wczorajszej*] nocy« (1): łłch zAnna Grzegorza Hawrzego czudzolozil. [...] y za tháłch namowa yey onganłchey Noczi do domu malzonka yey przerzeczonego Nocznym łbiczayem włchedłłchi *LibMal* 1549/150v.

»nocy ostatniej« [o *Ostatniej Wieczery*] (1): A ty rzeczy ktore o prawdzie tey Ofiáry Kościół Powłzechny nam podał/ poiął ie z Páńłkich łłow/ kiedy oney nocy ołtátniey/ tę Swiátość Apołtołom záłecáiąc ták mowil: To czynicie ná pámiátkę moię. *KuczbKat* 190.

»przeszłej [= *minionej*] nocy« = *nocte praeterita PolAnt* (8): *RejPs* 64; *LibMal* 1551/158; *BibRadz Gen* 19/34, 31/29, 42; *SkarŻyw* 336; Przeszłej też nocy widziano ná Niebie przy okręgu Mielięcznym/ Krolá y Mnichá łpołnie lię bijących *StryjKron* 532; *ArtKanc* T5v.

»przyszłej [= *następczej*] nocy« = *nocte subsequenti HistAl*; *sequenti nocte PolAni*, *Vulg* [szyk 6:2] (8): *OpecŻyw* 159; Nocy thedy przyłzłej widział wefnie Alexander/ iż trzymał w ręku iagodę *HistAl* B8v; *BibRadz Act* 23/11; Dáli czás y mieyfce ku wzyęciu Troiey zdrayce Eneás y Antenor Grekom przyłzłej nocy/ ktorzy pod miáłto z wołki łwemi przyciągli. *BielKron* 59v, 458v; *HistRzym* 427v; *SkarŻyw* 74; *WujNT Act* 23/11.

»nocy wielkonocnej« (1): Tegoż roku nocy Wielkonocney Rádómłkie miáłtecżko w Sierádkiey ziemi pogorzáło *BielKron* 417v.

ββ. A »noc (a. nocy)« [w tym: w połączeniu z zaimkiem (3), z przymiotnikiem (1)] (89) : *LibMal* 1544/80v, 1546/111; *BielKron* 15; A ták zmieszkaćie tu prołzę ielzće tę noc/ ábym wiedział co ielzće Iehowá mowić będzie zemną. *BudBib Num* 22/19; *SkarŻyw* 581; Ze Krzysztofh Zborowski teraz ostatnie noc z Pragy wyiachał *ActReg* 160.

W połączeniu z liczebnikiem porzdkowym (3): Więć wfiadłfy nań [na konia] chce by łkakał On/ by vmiał/ łnadzby płakał Bo to iuz nieiadł drugą noc Zginęły mu łkoki y moc *RejRozpr* I2v, Hv; *SkarŻyw* 324.

W przeciwstawieniu: »w(e) dzień (dnie) ... noc« [szyk 1:1] (2): Czála nocz pjl á wdzien łuffy *RejKup* R; *BudBib Ps* 78/14.

Wyrażenie: »całą (a. caluchną, a. caluczka), wszytkę noc« = *tota nocte Vulg, Pol Ant*; (*perpetem*) *noctem, noctes totas Mącz* (69:5): *OpecŻyw* 33; *FalZioł* III 3a; *BielŻyw* 108; *RejRozpr* I2; *RejKup* g5, R; gdyś lię całą noc włoczył po vlicy/ Tyś mnimał by to dobrze/ áno łzydzą włyfscy. *RejWiz* 45, 12, 137; I gdy wyięciągnął Moizełz rękę ná morze/ wyłzuffyl ie Pan/ wianiem wiátru gwałtownego y palącego całą noc *Leop Ex* 14/21, *Iudic* 19/25; *RejFig* Bb5v, Bb7v; Pánowie poliedziawfzy kęš/ całą noc pili. *RejZwierz* 100v, 73; *BibRadz Ios* 10/9; *BielKron* 31, 52v, 66, 250, 406, 460; Luna pernox est, Xiężic całą noc łwieci. *Mącz* 252a, 252a, 292d, 447b, [460]d, 496b; *Górndworz* S, T2; *RejPos* 18, 173v, 175v, 176 [2 r.], 225v [3 r.] (10); *HistLan* C2v, C3; *RejZwierz* 114; *BielSpr* 67v; *BudBib Iudic* 16/2 [2 r.], 19/25, 1.Reg 31/12, *Ps* 77/14; *CzechRozm* 115; *ModrzBaz* 26v [2 r.]; *KochPs* 30; *SkarŻyw* 51, 107, 160, 324, 518 (8); *KochTr* 7; Cáła [!] noc tá okrutna niepogodá trwála. Náziáutrz/ kiedy zorzá z wody powłtawála/ Rozchodźily łye chmury *KochPam* 85; *KochPieś* 29, 30; *PudłFr* 13; *ArtKanc* D12v; *ZawJeft* 6; *LatHar* 511; *WujNT* Bbbbbb3v; *SiebRozmyśl* H2; *ZapMaz II G* 97/90v; *KmitaSpit* B3; *KlonWor* 75.

Szereg: »dzień, (i) noc« = *nocte et interdiu Miech*; *in die et in nocte PolAnt*; *diem et noctem Mącz* [szyk 9:3] (12): Ty prochy zmieszay z oliwą á tim obmaży kurowi włythkę głowę/ thedy dla wielkiego wefela czály dzień y czála nocz nieprzelthanie piac. *FalZioł* III 3a; *MiechGlab* 33; *BibRadz Gen* 1/18; Continuare diem et noctem opus aliquod, Cálą noc y dzień yákiey roboty z ręku nie puścić. *Mącz* 447b; *SienLek* 170v; *SkarŻyw* 324 [2 r.], 461; *Górntroas* 13; *GrabowSet* M3v; Robi dzień y noc/ y konny y piefzy/ Przedsię lię z tego chćiwy Pan nie ćiefzy *KlonFlis* C4; *KlonWor* 75. [Ponadto w przeciwstawieniu 2 r.]

γγ. I »nocą«; *nocte PolAnt, Vulg; per noctem Vulg (36) : LibLeg 6/191; A vkradłchi the rzeczy nyoll ye do Czampynya noczą na konyu LibMal 1544/90, 1543/77; Leop Iudic 9/32, 2.Esdr 6/10; RejZwierz 32v; BibRadz Matth 27/64, 28/13; BielKron 11v, 47v, 222, 228v, 233v (9); BudBib 2.Reg 17/1; BudNT Ioann 19/39; SkarŻyw 244, 303, 566; obaczywłzy [Kiejstut] iż z więzienia vćiekł/ á nie łmieiąc dla pogoniewe dnie iść/ włzyłtko nocą wędrował przez gęfte lálly piechotą StryjKron 442; WujNT Matth 27/64, 28/13, s. 490, Act 23/31; KlonWor 19.*

W przeciwstawieniu: »we dnie ... nocą« (1): Tráci ślad/ myli drogę/ we dnie łpi/ á nocą Pędzi/ aż łię od biegu podiezdtkowie pocą. *KlonWor 21.*

Wyrażenie: »ciemną nocą« (1): Zdrádą, prośbą, vkradkiem y też ciemną nocą/ Zmyślny Iudałz nárabiał; maiąc worek złzyty/ Z rozmáitego łefzu y z dziwnymi łznity. *KlonWor **2.*

Szeregi: »dnem (a. we dnie), (i) nocą« [szyk 4:1] (5): *RejPs 129v; IEhowo Boże zbáwicielu moy/ dnem y nocą [in die et nocte] wołalem przed oblicznością twoią. BudBib Ps 88/1 [87/2]; SkarŻyw 455; á ták dnem y nocą vbiegáli/ y wiele ich potonęło w Narwi. StryjKron 309, 51. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.]*

»nocą i wieczorem« (1): Ták złódziew przyrodzony/ włásnie wilczym torem Dybie ná cudze dobro nocą y wieczorem. *KlonWor 5.*

β. Wyrażenia przyimkowe (1325) :

»(aż) do nocy« [w tym: z liczebnikiem porządkowym (1)] = *ad (in) noctem Vulg, Mącz (14): TarDuch D8v; RejKup e3v; LubPs ddv; Częłtho łie kroć przydawa Krolom y wielkim Pánom/ iż mułzą nieieść ałz do nocy KrowObr 140; Od łtraży porániewłsey aż do nocy: niech duffa Iłráel w Pánie. Leop Ps 129/6; BielKron 97v, 251 [2 r.]; Extractum certamen usque ad noetem, Ałz łie do noci bitwá przewłieklá. [!] Mącz 462a, 448b; LatHar 169.*

~ *Wyrażenie:* »do samej [= pełnej, głębokiej] nocy« (1): poczał mowitz iawnie Iezus miły przed łwą miłą matką/ ij łwymy zwoleniki o łwé przyłłé łmierci przedłżaiątz ono powiedanié/ áże do łamé nocy *OpecŻyw 86.*

Szereg: »od rana aż do nocy« (2): Trwála walka od ráná aż do nocy/ połzczeńcił Pan Bog Krześcijánom/ iż żadny niezginął chocia było wiele ránnych. *BielKron 460; KochPs 128. ~*

»sr(z)od (a. (w) pośr(z)od) nocy« = *w nocy, w późnej, głębokiej nocy; media nocte Vulg (7): [Kogut] łeft ptak ludziem towarzýłki, ktori łrzod noczy łwem łpiewaniem ludzi ku praczy pobudza FalZioł IV 18d; LubPs L4; Leop Ps 118/62; Intempesta nox, Pośród noći/ álbo głęboko á twárdo w noc. Mącz 443d; KochPs 63; Zá czym/ y łrzod nocy/ porywam łię z łoża/ Dżiwuiąc łię/ iáko wielka twa moc Boża GrabowSet O2v; SarnStat 1315.*

»z nocy« = *po nocy, rano (1): Wyciał tedi [Mojżesz] dwie tablicy kámienne ná kłtałt pirwłzych/ á z nocy włtąpił ná gorę Syná [!] [et de nocte ... ascendit in montem Sinai Vulg Ex 34/4]. BielKron 35.*

»ku nocy« = *do nocy; przed nocą, z nastaniem nocy (5): Gdy łie woýłká podkály Atyłowy z Ekiufem Rzymłkim Hethmanem á z Theodorikiem Krolom Gotłkim w Gálliew Tholozy/ bili łie od włchodu łłońcá aż ku nocy BielKron 298, 227v; KochPhaen 11; TAMY łye porwály/ łrodze łzumi wodá/ Wierę ku nocy teraz iędźzić łzkodá. PudłFr 25. Cf »bierze się ku nocy«.*

»na noc, na [którq, jakq] noc« = (*in nocte Vulg, PolAnt (230:5): OpecŻyw 28; Wezmi ciemierzczio dwie dragmie/ vcziniwzi proch łniei á zawiązawzi wchułtkę włoż na nocz w wodkę mleczową iże tak połtogi łpięć godzin/ á pothym czyłcie wycifni á wypiy na łwitaniu FalZioł I 45d, I 11b, 12c, 13c, 15b, 16d (90); GlabGad I3v; Iłch przed pulthorem lyath pałz srebrny za 14 czątek v Wolfkiego Wpifdrach łpyącz tham na nocz złoza vkradł LibMal 1547/128v, 1544/88v, 93v, 1546/111 [2 r.], 1547/127v, 1550/154; RejKup f7v; MurzHist I3; Bo iuz tá nie przebiera/ Kroguloc álbo Gil/ Niech lata kędy raczy kiloby ná noc był. RejWiz 38v, 176v; Leop Iudic 20/4; BibRadz Gen 19/5, 33, 34, 35, 24/54 (8); BielKron 42v, 112v, 384v, 456v; Kiedy obrok woźnice na noc koniom bierzą. KochSat A3; SienLek 53, 56, 56v, 64, 64v (38); GórnDworz T2; Y przydało łie czáfu tego że był iednego pielgrzymá ná noc przyiał HistRzym 70; KwiatOpis C3v; BielSpr 7v, 53v, 54; Oczko 27v, 28v; Y zołtał poeł w kłalztorze [!] ná onę noc. SkarŻyw 212, 160, 183 [2 r.], 374, 573 [2 r.]; KochJez B2; Z Wieczorá ná cześć Xiędzá záprołzono/ Ale mu ná noc máłpę przywiedziono. KochFr 23; GostGosp 22, 28, 48, 56, 64, 166; KmitaSpit C6; CzahTr L2, L3; Iac teraz włtawicźnie po polach łie báwił/ Sieiac: ták záledwiem łie ná noc do dom ziawił. PaxLiz Bv, D2v.*

~ *W przeciwstawieniach:* »na noc ... poranu (4), na dzień (3), na południe (2), na zarań« (10): wezmi kwiatkow grzybieniowych/ á wlož ie w prołtą wodę na nocz, á poranu napiy łie oney wody FalZioł I 92a; LudWieś B4v; BielKron 380; á thą máścią pomázuy gdzie włofy chcełz mieć: [...] á to czyń ná noc: á ná zarań/ záś omyy ciepłą wodą SienLek 47, 97, 109v, 134; ktoremu ná koźdy dzień ferce orzeł wyiada/ ktore teź w niem ná koźdą noc odrałta GórnRozm N3; SarnStat 622, 1173.

W charakterystycznych połączeniach: na noc (z)osta(wia)ć (ostawszy) (13), połóżyć się (2), przyjac [kogo] (2), przyść, stanąć.

Zwroty: »na noc być [gdzie]« = *nocować gdzie; pernoctare PolAnt [szyk zmienny] (2):* SMierć s Kupidem gdy ná noc w iedney budzie byli/ Ráno włtáiac więc łobie łtrzały odmienili. RejFig Dd3; BibRadz Gen 19/2.

»być (*a. spać*) na noc [u kogo]« = *nocować u kogo (2):* Item zeznał yłch wtkidzien po łzwyethym Marczyne [...] ydącz łfwarzendza łlufzby wolowczy, bill na Nocz v pałthuchi wzałyafzowye LibMal 1548/ 138, 1548/139v.

Wyrażenia: »na całą, wszytkę noc« = *tota nocte PolAnt (2:1): BudBib 2.Reg 4/7; SkarŻyw 252; Poślałem nacała noc ludzie przed sobą zaniemi mogaligo oblec w Byczninie. ActReg 56.*

»czepek (*a. czepiec*) na noc« (3): Posciel Sołta z blekitnem Jadwabiem a ł czerwonim Giełłko s perłami, rekawi a łzamo czirzane. i czepek na nocz perlowi. WyprKr 105v, 106v [2 r.].

»na kaźdą (*a. koźdą*) noc« (11): Sprácowáłem łię w płáczu moim/ ná kaźdą noc [*in omni nocte*] opływa połciel moiá/ á łoże moje mokre iest od łez. BibRadz Ps 6/7; In noctes singulas, Na koźdą noc. Mącz 167a; SienLek 189; Ałto ná kaźdą noc rozdawa Trębácź dla łzpiegow iákich záwźdy. BielSpr 70v; KochPs 9; SkarŻyw 140, 309; KochPhaen 20; ReszPrz 47; GórnRozm N3; LatHar 159.

Szeregi: »(i) poranu, (i, albo) na noc; z rana i na noc« [*szyk 13:5*] (17:1): á tak zmiełzay thy rzeczy z łiropem Makowym [...] poźyway po trołzce poranu y na nocz/ abowiem to iest dobry Lektwarz naprzeciwo łuchotam. FalZioł I 104a, I 35b, 48b, 83b, 135a, III 2d (15); SienLek 119v, 149v; Zásię

kto pánzngietek/ zechce mieć rumiány/ [...] Z ráná tákże y ná noc/ cegłą práwie świeżą/ Trzec mocno/ do tąd: áz weń czerwoności wbieżą *PaxLiz* D3. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 4 r.]

»na noc i (na, w) zarań« (3): *FalZioł* IV 19a; Warz bábczáného korzenia garść/ w wyftálym ftárym piwie/ á to chorému pić day/ ná noc y ná zarań. *SienLek* 149, 83, 88v, 97, 121. [*Ponadto w przeciwstawieniu* 1 r.] ~

»przez noc, przez [kótórą, jaką] noc« = *nocte PolAnt* (124:4): ty wśzytki zioła zfiékay poki iefzczé zielone/ fkrop ie ocztem winnem/ á day mu thak ítać przez nocz *FalZioł* V 70v, I 30b, 56a, 62c, 102d, 128d (14); *BielŻyw* 77; *LibMal* 1546/112v, 1547/127v; *KromRozm II* yv; Powftawízy wnet młodzyeniec/ iął Bogu dżekowác [!] Íż go raczył s pokojem przez onę noc chowác. *RejWiz* 177; *BibRadz Num* 22/19, *Ps* 134/1; *BielKron* 15v, 111v, 263v, 354v; Placuit noctem que instabat ibidem capere, Zdáło fie ym przes tę noc zoftác która nádchodźiła. *Mącz* 418d; *SienLek* 15v, 51, 65, 67v, 116v (9); Íż chłopi/ idącz ze wśi ná iármárk kthory był w kilku milach/ opóźnili fie/ że w boru zoftác przez noc mufieli. *GórnDworz* P5, P5v, R5v; Y ítało fie czáfu iednego że Konrat Cefarz iáchał ná łow do onego lálá a tám przez noc w oney budzie nocowác mufiáł. *HistRzym* 133, 8v, 85v; *BudBib Deut* 1/33; *SkarŻyw* 107, 493; Lefek ktori zdrada doftal Paníftwa tilko przes noc panowál *Paprup* A4v; Pernox – Przeznocz trwaiáci, przeznoczny. *Calep* 786b; *PudłDydo* A4.

~ *W połączeniu z liczebnikiem głównym* (20): *BierEz* G2v; *FalZioł* II 18c; *LibMal* 1553/177v [2 r.]; *BibRadz Gen* 7/4, 12, *Deut* 9/18, 1.Reg 19/8, *Esth* 4/16; *Trinoctio mansimus eo*, Przcs trzi noćy. *Mącz* 252a, 44b; *SienLek* 63v, 112; Ktorá [chwała] iák trawá piękna zyeleniac fie we dnie/ Gdy ná nię mroz vderzy przez iedną noc zwiędnie. *HistLan* F5v; *RejZwiercTrzec* [276]; *SkarJedn* 47; *SkarŻyw* 82, 598; *KochWr* 33; *SkarKaz* 635b.

W przeciwstawieniu: »przez dzień ... przez noc« (2): Vftáwicźnie był słup obłoczyfty przez dzień/ á słup ognifty przez noc [per noctem]/ przed ludem. *Leop Ex* 13/22; *SienLek* 63v.

W charakterystycznych połączeniach: przez noc leżec (2), nocowác, spać.

Zwrot: »[gdzie] trwac przez noc« = *przenocowác* (1): A ták Skrzyniá Páńfka obefzła miáfto w krąg ieden raz/ á oni fie wroćili do obozu y támże trwáli przez noc [pernoctarunt]. *BibRadz Ios* 6/11.

Wyrażenie: »przez całą, wszy(s)tkę noc« = *tota nocte HistAl, PolAnt; per totam noctem PolAnt, Vulg; noctes omnes PolAnt; noctes totas Mącz; per singulas noctes, toto noctis tempore Vulg* [szyk 34:1] (23:12); *OpecŻyw* 32v, 78, 79, 86, 115, 116; *TarDuch* C3; *FalZioł* IV 17c; *RejPs* 112v; Tá rzeká [...] czáfu zimy iteż wiofny przez wśzyftkę noc zámárzła ítoi *HistAl* F; *LubPs* B5; *Leop Ex* 14/20; *BibRadz Ex* 14/20, 21, 1.Reg 15/11, 31/12, *Tob* 10/7, *Luc* 5/5; *BielKron* 65; *Pervigilat noctes totas*, Przczuye całą noc/ cáley nocy nie fpi/ nie poftoyi mu fen ná oczu przes całą noc. *Mącz* 496b, 52d, 252a, 290d; *SkarŻyw* 135, 161, 207, 252; *StryjKron* 161, 315; *GrabowSet* T3; *LatHar* 49, 124; przez całą noc prácuiąc/ nicefmy nie włowili *WujNT Luc* 5/5, s. 479; *SiebRozmyśl* H2.

Szereg: »przez dzień i (a, albo) (przez) noc; przez [ile] dni i (przez) [ile] nocy« = *die et nocte PolAnt, Vulg* [szyk 26:5] (25:6): Czárney czemierzycze korzenie w wśzy włożone tak przez trzy dni albo nocy w wśzach poniechane/ daie ośtrofc fłuchu *FalZioł* V 79v, I 39d, II 1d, IV 23b, V 117v; *RejPs* 31; *BibRadz Gen* 7/4, 12, *Ex* 10/13, *Deut* 9/18, 1.Reg 19/8, *Esth* 4/16, *Ion* 2/1; *BielKron* 30v, 97, 113v, 115, 145; *Perdus atque pernox stabat Socrates*, Przes cały dzień y noc ítał Sócrátes. *Mącz* 290d;

SienLek 53, 55, 151, 178, 181v [2 r.]; *SkarŻyw* 31, 82, 441, 598; o onym chłopie opiłym/ który ono przez noc y przez dzień iedno był Celářzem. *WerGośc* 244; *WujNT* 2.Cor 11/25. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 2 r.] ~

»w noc, w [którą] noc« = *nocte Cn* (49:2): *BierRozm* 25; *RejJóz* 17v; Świety Andrzej mą taką moc Kto paczierce mowy wtę noć. Gdy mabyć dzien iego ſwiety Kazdy małżonke ſwa virzy. *RejKup* 15; Gdi bylo o wtorych kurzech w noc [*Cum autem esset secunda vigilia noctis*]/ bārzo nagle przypādli ná nię lwowie biali *HistAl* H6v; *BielKron* 331v.

~ *Wyrażenia*: »w ciemną noc« (1): nieinákłfą mi iáfnoć dawaią iáko iáka pochodnia wćiemną noc *RejPs* 183.

»długo (a. nadłuzej), głęboko, daleko w noc« = *nox intempesta a. multa a. profunda Mącz* [*szyk* 15:1] (8:5:3): *LibMal* 1543/76v; Profunda nocte, Dáleko w noc. *Mącz* 140b, 96d, 236a [2 r.], 252a [2 r.], 393b, 443d, 496a; *RejZwierc* 260; *SkarŻyw* 328, 580; ZAłość moiá długo w noc oczu mi niedáłá *Zámknąć KochTr* 20; *KochPhaen* 20; *WisznTr* 30.

»godzina w noc« [*w tym: z liczebnikiem porzqdkowym* (21), *z liczebnikiem glównym* (1); *z elipsą „godzina”* (1)] = *hora noctis PolAnt, Vulg; vigilia (noctis) HistAl, Mącz* (22): ze go przeor zmuru ſpułzczil ſchamowtor polli o trzeci godzinie wnocz znyedzielye na ponyedzialek *LibMal* 1548/141v, 1544/80, 1548/141v, 1551/163, 1552/166v, 1554/185, 194 [2 r.], 194v; Gdy było o wtorey álbo o trzeciej godzinie w noc/ Anektánábus przez czārnoxięstwo poczał ſie przemieniáć w ofobę ſmokowá *HistAl* A4; *BibRadz Act* 23/23; á ták wnocy o wtorey godzinie w noc przebrawłzy co godnieyſze/ vderzył ná część Tureckich namiowhow *BielKron* 250, 264, 405v, 422v, 458v; *Mącz* 400b; Tá ſtrzelbá pięć godzin w noc práwie ſtráłzna trwáłá. *StryjWjaz* C, B4v; *ActReg* 56, 157; *WujNT Act* 23/23.

»w noc pierwomiesięczną« (1): Ieſli kiedy/ w pogodną noc piérwomieſięczną/ Pátrzáiac ná niebiełką krałę bārzo wdźięczną/ Vyżrzyłz ták drógę/ Białomłęczną názywaią *KochPhaen* 18.

»w pogodną noc« (1): *KochPhaen* 18 cf »w noc pierwomiesięczną«.

»twardo, dobrze w noc« = *pózną nocą* (4:1): *Intempesta nox, Twardo w noc. Mącz* 88a; *Producere noctem vino, Dobrze w noc ſie nápiyáć. Przy winie ſiedzieć. Mącz* 96d, 78b, 393b, 443d.

»w noc wielkopiátkowá« (1): y ná łáme Apoſtoły/ [...] w noc wielkopiátkowá/ y trwogi/ y pokuſy ták vderzyły/ że ie teź częſćią o odłtápienie/ częſćią o záprzenie Páná ſwego przypráwiły. *LatHar* 251.

»w zimną noc« (1): Dla czego táko prácuiefz/ W tę zimną noc bārzo czuiefz? *BierEz* S4.

Szereg: »w dzien i noc« (1): a teź niezawždy walczemy/ tedy wzdą w każdy dzien y każdá zimowá noc/ tak wiele czażu [!] zbywa *KwiatKsiąż* Gv. ~

»za (jednę) noc« = *przez noc, w ciqgu nocy; sub una nocte Vulg; una nocte PolAnt* (7): który [*bluszcz*] zá iednę noc wyroł/ y zá iednę noc vwiadł. *Leop Ion* 4/10; *BudBib Ion* 4/10 [2 r.]; *WysKaz* 1.

~ *Szereg*: »za noc, za dzien« (2): [*Tatarowie*] zá noc/ zá dzien/ iáko wiele vbieżá wſzyſcy dobrze wiemy *BielKron* 439v, 92. ~

»przed [jaką, którą] nocą« = *sub noctem Mącz* (2): Iuż ſię zdrowia nienadziewai [...] Yłcie vmrzes przet ta nocą. *RejKup* c4v; *Mącz* 425a.

»po nocy« = *w nocy, przez noc* (13): Noctivagus, Tułający sie po nocy Ceklownik. *Mącz* 252a; *ReszList* 173; Nie ná żadną kradzież godzę/ Choćia tak po nocy chodzę *KochPieś* 24; *PaprUp* D4; *GrabowSet* R4v; *CiekPotr* 13, 21.

~ *W połączeniu z liczebnikiem głównym lub zaimkiem liczebnym* (6): *FalZioł* II 18c; *SienLek* 111v, 112; *SkarŻyw* 87 [2 r.]; *Wczorá mi páni piřálá/ Ze po trzy nocy nie řpáká. KochFr* 29.

W charakterystycznych połączeniach: po nocy chodzić (2), *tułać się; po nocy przechadzka*. ~

»w nocy« = (*de, in*) nocte *Miech, HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Calag, JanStat, Cn; noctu Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Calag, Calep; per noctem PolAnt, Vulg; noctis tempore, tempore nocturno JanStat* (858): *ListRzeź w. 28; ZapWar 1512 nr 1902, 1550 nr 2674; A tak w nocy nie mogąc řpác/ Myřlił iáko miód miał przedác BierEz* Q3, H3v [2 r.], K3, M, N3v, P4v (12); *OpecŻyw* 40, 54, 67, 116; *OpecŻywList* C2; *HistJóz* Ev; *TarDuch* A2v; TEgo ptaka [*lelka*] drudzy krolem noczynin zowá, iż w noczy więczy latha pařtwy řzukaiącz *FalZioł* IV 25d, *4, I 33a, [I15²]b, III 35c, IV 21d (17); *BielŻyw* 99, 132; *GlabGad* B6v; *March²* D2; thak w noci weřpiácki [*Atila*] niemoczá kthorá zowá Apoplexia zdechł nagle. *MiechGlab* 57, 15, 71, 91; *WróbŻořt* 16/3, 76/3, 7, 103/20, pp7 (8); *LibLeg* 10/147; *RejPs* 84v, 148; Item zeznał yřch znyedzielye na ponyedzialek wnoczy [...] wilupili pywnyczá *LibMal* 1554/184, 1543/67, 72 [2 r.], 74v, 75, 76v (41); Y kur będzie mało/ bo w wigiliá Bożego narodzenia w noci mało było gwiazd *LudWieř* B; *HistAl* A3v, L5v; *MurzNT Matth* 28/13; *BielKom* G2; *LubPs* D3, V2, Yv, dd3v, dd5, hh6; *GroicPorz* 11v; Mieřiac teź tákże wřzytkim prácuiaćym w nocy/ iáko ieřt s twoiey řáłki ná wielkiey pomocy. *RejWiz* 2v, A2, 2v, 11v, 12, 63 (8); *Leop Gen* 22/3, *Num* 11/9, *Iudic* 9/34, *3.Reg* 3/19, 20 (25); *UstPraw* E4v, I3, I3v [2 r.]; *RejFig* Aa4, Bb6, Bb8v [2 r.], Dd4v; *RejZwierz* 8, 37, 37v, 39v, 100v, 101v, 120; *BibRadz Gen* 14/15, 20/3, *Num* 11/9, *Deut* 1/33, *1.Reg* 26/7 (15); Weřzli do miářtá Grekowie w nocy táiemnie/ á wřzedřzy ognie wielkie vkazáli *BielKron* 59v, 24v, 30, 44v, 54v [2 r.], 55 (113); *KwiatKsiąź* N4; De nocte vigilare, W nocy czuć. *Mącz* 78b, 34a, 37b, 52d, 59a, 78b (12); *OrzQuin* Lv; Ale wnocy tedy řpánie zdrowe/ w ktorým mądrzy táki zakon vřtáwuia. *SienLek* 11, 11, 46v, 68; *RejAp* 99v, 187; *GórnDworz* K4v, S8v, Tv, Bb4; *HistRzym* 20v, 22, 31, 37v, 92 (10); *RejPos* 5v, 25v, 50, 151, 152, 283; *BiałKat* 21, 61; *BielSat* M4, N; Bo řłońce ieřli w nocy zá gorę zaydzie/ tedy tá m przedřię inym narodom řwieci. *RejZwierc* 68; Gorřzy pochlebcá á niřli Wilk w leřie/ Ten krádnie w nocy/ á ten iáwnie nieřie. *RejZwierc* 217, 100v, 114, 154v, 158, 163 (12); *BielSpr* 7v, 8, 9v, 37v, 38v (10); *WujJud* 262; *BudBib Num* 22/20, *Iudic* 20/5, *1.Reg* 26/7, *2.Esdr* 2/12, 13 (14); *BudNT Act* 18/9; Ludzi choć w nocy było wřzytki mieyřcá peřne *StryjWjaz* C, C3v; *CzechRozm* 201, 202; *ModrzBaz* 36, 118v, 130v; *Oczko* 20v; *Calag* 86b; *KochPs* 51; *SkarŻyw* 56, 62 [2 r.], 70, 74, 99 (41); *MWilkHist* B4, D2, D2v, D3; Tá kże w nocy bez wieřci w pierwřzego řnu czářly/ Ná beřpieczne Pogáńřtwo vderřyli nářzy. *StryjKron* 632, 26, 315, 437, 572, 602, 632, 637; *CzechEp* 34, 276; *KochFr* 8; *KochPhaen* 12; *KochMRot* A4; *ReszPrz* 45, 51; *ReszHoz* 126; *WerGořc* 251; *BielSjem* 34, 36; Więć [*koř*] łowiec niepořpolity/ [...] Ktemu rzadko vřnie w nocy *KochSob* 60; Ráďzę ráćrey pilnuyćie/ kiedy owo w nocy Zoná wřtawřzy od ćiebie/ do inřřego kroczy. *PudřFr* 37; Gwiazdy nie řá tak cudné/ co więc řwiecá w nocy/ iáko iey té ognitě y przyiemné ocy. [!] *PudřFr* 70, 8, 25, 73; *ArtKanc* D11, N3, Q8v, Q9; á zařz to nie niewola gdy v moich okien w nocy kto řřřelá/ wola/ huczy/ pije/ wykrřzyka/ tráři w bębny kořáće/ á mnie řpác

nie dopułcza? *GórnRozm* A3v, F2; *KochWr* 33; *Paprup* I3, I3v, Lv; *ActReg* 15, 29, 86; Gallicinium – Czas ten w nocy, gdi kurowie poczinaią piąc. *Calep* 447a, 193a, 580a, 705b [2 r.], [991]b; *GostGosp* 116, 142; Wzdycham ku tobie w nocy/ á niż fłońce wftanie/ Vprzedza cię prósbá ma *GrabowSet* F, F2v, H; *LatHar* 62, 304, 377, 520, 531 (9); *KołakSzczęśl* C2v; *WujNT przedm* 34, *Matth* 2/14, *Mar* 1/35, s. 144, *Luc* 21/37 (18); *SarnStat* 258 [2 r.], 657, 678 [3 r.], 699; *KmitaSpit* A4; *PowodPr* 11; Iefli w nocy naść ma ná cię nieprzyiaćiel/ nie záłypaiy *SkarKaz* 7b; *KlonWor* 9, 23.

~ *W połączeniu szeregowym* (1): Z wyczorá s poránku w połudnye y w nocy/ Powyem á zwyáftuyę o tey Páńfkyey mocy *LubPs* O.

W przeciwstawieniach: »w nocy ... w (na, przez) dzień (we dnie, na dniu) (41), w południe, rano« (43): ale zawždy mafz mieć dwa woreczki/ czo ieden będziefz przykładał we dnie, á drugi w noczy na ranę *FalZioł* V 101, IV 5d, 32d, V 35v; á krol ma w noczi myślić o íprawie ludu íwego, á wednie to myślenie ma ku vczyńkowi przywieść. *BielŻyw* 166; *GlabGad* B5 [2 r.], B6v; *LubPs* R6, cc2v; *GroicPorz* p4v; *RejWiz* 12; *Leop Ex* 13/21, *Deut* 1/33, *Tob* 12/12; *BibRadz Gen* 31/40, *Iudic* 6/27, *Ier* 36/30, *Sap* 10/17, *Luc* 21/37; *BielKron* 35v, 46, 261v, 264, 276v [2 r.] (9); *SienLek* 21; *LeovPrzep* Dv; *RejZwierc* 95v, 202v; *BielSpr* 42, 67v; *ModrzBaz* 36; co widziém ná oko/ że w południe gorąco/ á w nocy żimno *Oczko* 29; *KochPs* 115, 159; wżákże Wołofzy mężnie fię bronili/ á gdzie náłzy dziurę we dnie wybili/ to oni w nocy gnoiem drzewem y kámieniami zátárafowali. *StryjKron* 673; W nocy złodziéy íye tái/ którego záś ráno Infzy złodziéy wymáca/ wżiáwłzy infzé miáno. *KochEpitCat* 110; *ArtKanc* E9v; *SkarKazSej* 660a.

W porównaniach (5): Acz y zá mego wieku wołali Prorocy/ Ale fie to nam zdáło iáko fłońce w nocy *RejWiz* 185v; Abowiem íami doftátecnie wiećie/ iż dzień Páńfki / ták przyidzie/ iáko złodziey w nocy. *WujNT 1.Thess* 5/2, s. 710, *2.Petr* 3/10; *WysKaz* 45.

W charakterystycznych połączeniach: w nocy (za)blądzić (2), budzić [kogo] (3), czuć (czując) (2), legać, (nie) spać (sypiać, (u-, za)snąć, śpiąc, spanie) (11), śnić się, (ro)świecić (się) (świecący) (17), uciec (2), wstać (wstawając, (po)wstawszy) (12).

Wyrażenia: »w nocy Bożego Narodzenia« (2): Bo náłzy podgorzanie w noci Bożego narodzenia widzieli po lefiech mnoftwo żagwie na drzewie pałaiącey/ czo ieft znak pewny obpkitego krułczu. *LudWieś* B; *BielKron* 177v.

»w ciemnej, niewidomej nocy« (3:1): *RejPs* 203; Olbracht w oney ciemnej nocy odłaczył fie od íwoich *BielKron* 397; A to gdy vżrzyłz fłońce/ miefiąc/ gwiazdy ánoć íwiecą/ áno cie fłończe ogrzewa/ áno cie miefiąc w niewidomey nocy prowadzi *RejAp* 54; *RybGęśli* B4v.

»długo, głęboko w nocy« (1:1): GDy pán iezus wftąpił w lodziá ij zwolenicy iego/ pan Iezus zańnął/ ijż długo w nocy na modlitwach trwał. *OpecŻyw* 44; *LibMal* 1546/114.

»dziś w nocy« (1): A oftrzegála yá wczorá thałz slyofłarka y dzyłz wnoczi yey movila abi prześchła. *LibMal* 1552/172.

»godzina w nocy« [w tym: z liczebnikiem porządkowym (3)] = *hora noctis Vulg* [szyk 4:1] (5):Ífch myáfchkayáč v Malifzky na przedmyefczyu v Wronyeczkiey bramy vkradla yey zloza wnoczi o ízyodmey godzinye dwa worky pyenyedzi *LibMal* 1551/164v; *KrowObr* 186; *BielKron* 306v, 417; *WujNT Act* 16/33.

Szeregi: »((a)ni, i, jak(o), lub(o), tak, też) we dnie (i (też), jako (i), albo, (a)ni, lub, tak, ale i) w nocy« = *die ac (et) nocte Vulg, PolAnt, Mącz, Calag, JanStat; dies noctesque Mącz, Modrz; nocte dieque Mącz, Calag; (per) noctem et diem PolAnt, Mącz; in diebus ae noctibus, tam in nocte quam in die Vulg; dies et noctes, diu noctuque, neque diem neque noctem Mącz; noctes diesque Modrz; diebus noctibusque JanStat* [szyk 220 : 60] (280): Iuż mię dáley nie kłopocy/ Skárżąc fie we dnie y w nocy. *BierEz B3v, F3, I, Q4v; OpecŻyw 30v, 111, 131v, 141v, 159v* [2 r.]; *OpecŻywPrzedm C3; PatKaz II 63; PatKaz III 112v; TarDuch A4v, E2v; FalZioł IV 40d; BielŻyw 47, 124; BierRozm 10; WróbŻołt 1/2, 31/4* [2 r.]; *LibLeg 10/146v; RejPs 46; LibMal 1554/184v; LudWieś B4v; SeklKat X3v; RejKup p2v, f7v, t6, z8v; HistAl M7v; MurzNT 138v; GliczKsiąż K7v; LubPs Bv, Fv, H3v, L4, O (12); GroicPorz gv, g2; KrowObr 90v* [2 r.]; *RejWiz 50, 62v, 113v, 135, 147v (10); Leop Lev 8/35, Ios 1/8, 1.Reg 25/16, 2.Esdr 1/6, Ps 1/2 (11); RejZwierz 100, 132; Cokolwiek też vkráđżiono thák w nocy iáko we dnie tegoś fię ty mnie vpominał. BibRadz Gen 31/39, I 121b, 1.Reg 8/59, 2.Esdr 1/6, Ier 16/13 (10); OrzRozm I4, O3, R3v; BielKron 37v, 45, 73, 77v, 244v (14); Mihi ante oculos dies noctesque versaris, Wiyelz mi fie w noci y we dnie ná oczu/ nie możelz mi z myśli zeyść/ wypáść. Mącz 486b, 88b, 91a, 226c, 252a* [2 r.], 282c (12); *Myflięm we dnie w nocy iáko wynidz z długu Prot Bv; SienLek 176, 176v; RejAp 49, 69v* [2 r.], 70 [4 r.], 101, 119 (19); *GórnDworz P3v, Gg5v; HistRzym 28, 91v, 126; RejPos Bv, 28v, 283, 314v; BiałKat 23v; BielSat Ev; GrzegŚm 28; HistLan B4v, E3v; RejZwierz 42, 262; BielSpr 42, 56v, 76; BudBib 3.Reg 8/29, 2.Par 6/20, Is 34/10; BudNT Mar 5/5; CzechRozm 120, 205; PaprPan A3v; Niemnietż do tego żołnierze ćwiczyc [!] trzebá/ iáko ftraż we dnie y w nocy trzymác ModrzBaz 111, 32, 40, 75v; Oczko 21v; Calag 476b; KochPs 81, 131; wednie y wnocy muśiałem w drodze [!] być SkarŻyw 89, A3v, 22, 30, 31, 118 (27); Też od dwudzieftego dnia Czerwcá poczawłzy/ áż do pułtierpniá Miefiácá/ dełzcz gwałtowny/ w nocy y we dnie bez przeftanku fzedł StryjKron 345, 400; CzechEp 112, 213, 235, 284; KochPhaen 13; ReszHoz 116; ReszList 171, 174; Prácuy we dnie/ prácuy w nocy/ Prózno bez Pánkiéy pó pomocy KochSob 57; KochTarn 75; ArtKanc B6v, E14, K4, L10, N13v (10); BielRozm 10, 33; GórnRozm M3v; KmitaPsal A2v; W Mieście/ w domiech/ ták w nocy iáko wednie/ żadnych rzeczy nie kupowác pokátne/ iedno iáwnie ná rynku GostGosp 146; GrabowSet G3, H3, O, Q4v, S3v; KochFrag 51; OrzJan 35, 82; LatHar 18, 51, 88, 141, 154 (12); KołakSzczęśl A3; WujNT przedm 28, Mar 4/27, s. 138 marg, Mar 5/5, Luc 2/37 (21); Bo iáko zegárek gdy go przewroćifz/ ćieczę bez przeftanku/ áż do końcá wyćieczę. Ták żywot náłz vftáwicznie we dnie y w nocy do śmierći bieży WysKaz 45; Stálzek odpowiedział/ iż ten Fráncifzek w téyże wsi w nocy/ y we dnie oblicznie był weśpołék z nim SarnStat 678, 678, 1070, 1120; KmitaSpit A3; PowodPr 58; SkarKaz 611b; CiekPotr 19; CzahTr H2v; SkarKazSej 697b, 703b, 706a; KlonWor 30; PudłDydo B; SzarczRyt A4v. [Ponadto w przeciwstawieniach 35 r.]*

»w nocy i rano« (2): ćiebie ia y w nocy/ Y ráno wielbię KochPs 90; LatHar 274. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.] ~

a. *Zestawienie w funkcji pozdrowienia*: »dobranoc« (18) : Widzę ifz go kdomu teffno A zatym pánie dobra noc RejRozpr Kv, K2; RejKup n5v; KromRozm I P3; OrzQuin Aa5; Iuż teraz więcey mowić niechcę: bo fie iuż fpozniło/ y noc fie przybliża: á ták iuż dobra noc: iutroć fie zás da Pan Bog ftáwię. CzechRozm 40; KochPieś 25; WyrprPl C4; CiekPotr 4.

Fraza: »miejcie dobrą noc« (1): Zą tym mieyćie dobrą Noc. *Prot Ev*.

Zwroty: »dać dobrą noc« [*w tym: niech ci Pan Bog da dobrą noc* (5)] [*szyk zmienny*] (7): Idąć łpac maią [*dziatki*] dać dobrą noc swoym łtarłzym *SeklKat* C4; A ták iuz teraz niechći Pan BOG da dobrą noc. (–) Y tobie też niech da Pan dobrą noc/ idźze iuz w pokoju/ á Pan niechay będzie z tobą. *CzechRozm* 10v, 40, 66v, 256; Iuz Matká droga/ Nas pożegnála/ Dobrą noc dáła *WisznTr* 21.

»dobranoc rzec« (1): A ia zątym wam włzyłtkim/ iuz dobranoc/ rzekę. *ZawJeft* 44.

2. Ciemność, mrok; nox Vulg (9) : Ale gdziezem/ prze bogá? światłá nie widzę/ Noc mi iákaś przed oczy nagła vpádlá. *KochOdpr* Dv; *StryjKron kt*; Krzyk w okręćie/ á chmury nocy przydawáią/ Swiátá nie znáć/ wiátry łye łobie łprzećiwiáią. *KochPam* 85; Szedł zą nią y do pieklá: gđzie trwa noc ná wieki *KochTarn* 76.

W przeciwstawieniu: »światłość ... noc« (1): *Leop Sap* 17/20 *cf* »ciężka noc«.

W porównaniu (1): O włzechmogący Boże/ światłóći łzczęśliwa/ Sercá náłze ósiadłá rdzá grzechow płáczliwa/ Skąd choćiay nas óswiecałz/ żywiemy iák w nocy *SzarzRyt* B3.

Wyrażenia: »noc dwoista, gęsta« = *głęboka ciemność* (1:1): *KochPs* 158; Pátrząc ná cię włzytkę władza łtráćilém łwoię: Mowy niemam/ płomięń po mnie táiemny chodźi/ W włzu dźwięk/ á noc dwoiłta oczy záchodźi. *KochFr* 106.

»ciężka [= *uciążliwa*] noc« (1): Bo włłyłtek okrag źiemie/ przezroczyłtą był óswiecan światłóćią/ y nieprzekázytelne łpráwámi był trzyman á záchowan. Thyłko onym łámym połóżoná byłá ciężka noc [*gravis nox*]/ obraz ciemnoći/ kthory miał ná nie przyść. *Leop Sap* 17/20.

W przen (1) : Oblókl łye w noc/ łwą łtolicę mgłámi ófádźił/ Chmury wkoło/ y ógrómné burze zgromáđził. *KochPs* 23.

3. Zestawienie w funkcji nazwy botanicznej: »noc i dzień« = *Melampyrum nemorosum* L. (*Rost*); *pszeniec gajowy*; *pari(e)taria FalZioł, SienLek, Mącz, Calep*; *helxine, herba muralis Mącz, Calep*; (*herba*) *perdicium, victriolum Mącz; cittampelos, urceolaris herba Calep* (38) : Też łok łifcia Noc y dzień ł fokiem łakricijey piti ciepłó/ kałzel przełtaie od tego. *FalZioł* I 99d, +4b, I 99b [2 r.], c [ł r.], d [5 r.], 119a (22); *Helxine alia herha quae Latine parietaria dicitur. Noc y dzień álbo łwiętego Piotrá ziele. Mącz* 154c, 238b, 278b, 290d; Noc y dźień má dwoie kwiećie/ ná wierzchu żółłce/ ná dole brunatne. *SienLek* 64v, 64v [2 r.], 67v, 139v [2 r.], 253v, Xxx3; *Calep* 202b, 476a, [756]a, 1142a.

Synonimy: **2. ciemność, cień, czarność, czerń, ćma, mrok, mrokota, zaćmienie**; **3. szczybel**, »łwiętego Piotra ziele«.

Cf **[CALONOCNY], CZTERONOCNY, CZWORONOCNY, NOCLEG, [NOCOBŁĘDNY], NOCOŚWIETNY, POŁNOC, POŁNOCNY, TRZYNOCNY, WIELKANOC, WIELKONOCNY**